

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ TRESTNÉ ČINY PÁCHANÉ NA DĚTECH

Studentská vědecká odborná činnost

Kategorie : magisterské studium

Duben 2012

5. ročník SVOČ

Autor : Skalická Michaela

Konzultant : Doc.PhDr.StanislavaHýbnerová,CSc.

Čestné prohlášení a souhlas s publikací práce

Prohlašuji, že jsem práci předkládanou do 5. ročníku Studentské vědecké a odborné činnosti (SVOČ) vypracovala samostatně za použití literatury a zdrojů v ní uvedených. Dále prohlašuji, že práce nebyla ani jako celek, ani z podstatné části dříve publikována, obhájena jako součást bakalářské, diplomové, rigorózní nebo jiné studentské kvalifikační práce a nebyla přihlášena do předchozích ročníků SVOČ či jiné soutěže.

Souhlasím s užitím této práce rozšiřováním, rozmnožováním a sdělováním veřejnosti v neomezeném rozsahu pro účely publikace a prezentace PF UK.

V Praze dne 12. 4. 2012

.....

Michaela Skalická

Tímto bych chtěla poděkovat PhDr.Stanislavě Hýbnerové,CSc. za její čas, energii a cenné rady, které mi věnovala při tvorbě této práce.

Obsah

1.	ÚVOD MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ - TRESTNÉ ČINY PÁCHANÉ NA DĚTECH	5
2.	PORUŠOVÁNÍ PRÁV DĚTÍ	6
2.1.	TRESTNÉ ČINY PÁCHANÉ NA DĚTECH	6
2.1.1.	TÝRÁNÍ, ZNEUŽÍVÁNÍ A ZANEDBÁVÁNÍ DĚTÍ	6
2.1.2.	KOMERČNÍ SEXUÁLNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ.....	7
	TŘI HLAVNÍ FORMY KOMERČNÍHO SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ DĚTÍ.....	9
	Obchodování s dětmi.....	9
	Dětská prostituce.....	9
	Dětská pornografie.....	9
2.1.3.	DĚTSKÁ NUCENÁ PRÁCE.....	10
	Děti a chudoba.....	10
	Děti a válka.....	11
3.	DÍTĚ A JEHO PRÁVA.....	11
3.1.	GENEZE A POZITIVNĚ-PRÁVNÍ ÚPRAVA PRÁV DĚTÍ	12
3.1.1.	GENEZE	12
3.1.1.1.	DEKLARACE PRÁV DÍTĚTE	12
3.1.1.2.	CHARTA PRÁV DÍTĚTE.....	12
3.1.2.	POZITIVNĚ-PRÁVNÍ ÚPRAVA	13
3.1.2.1.	ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE	13
3.1.2.2.	OPČNÍ PROTOKOL K ÚMLUVĚ O PRÁVECH DÍTĚTE TÝKAJÍCÍ SE PRODEJE DĚTÍ, DĚTSKÉ PROSTITUCE A DĚTSKÉ PORNOGRAFIE.....	17
3.1.2.3.	OPČNÍ PROTOKOL K ÚMLUVĚ O PRÁVECH DÍTĚTE O ZAPOJOVÁNÍ DĚTÍ DO OZBROJENÉHO KONFLIKTU.....	19
3.1.2.4.	ÚMLUVA Č.182 O ZÁKAZU A OKAMŽITÝCH OPATŘENÍCH K ODSTRANĚNÍ NEJHORŠÍCH FOREM DĚTSKÉ PRÁCE.....	21
3.1.2.5.	PALERMSKÝ PROTOKOL	22
4.	ZÁVĚR.....	25
	Seznam použitých zdrojů	26
	Seznam použitých zkratk	28

1. ÚVOD

MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ - TRESTNÉ ČINY PÁCHANÉ NA DĚTECH

Toto téma jsem si vybrala hned z několika důvodů. Téma ubližování dětem je, z mého pohledu, nejen velmi důležité, ale bohužel také velmi aktuální. Je to zároveň téma, o kterém se nemluví dostatečně. Když jsem byla před dvěma lety v anglickém Walesu, městě Bristol, všimla jsem si fotografie malé holčičky, vylepené na dveřích kostela. Ztratila se kdesi v Portugalsku, před několika lety. Ano lety a stále se ji nikomu nepodařilo nalézt. Ani živou ani mrtvou. Nebyla tam však sama... ztracených dětí, které hledají jejich rodiny, byla plná nástěnka hned vedle. Kéž by to byla jen tahle nástěnka. Ztracených, prodaných, zneužívaných, a dokonce zabitých dětí je mnoho. Lidská krutost zřejmě nezná meze. O to hůř, že děti se často neocitají v tyranii jen rukou cizí, ale i rukou svých rodičů či rodinných příslušníků. Děti unesené nebo prodané končí většinou v otroctví, sexuálně zneužívané, zapojené do válečných konfliktů nebo mnohdy také zabitě kvůli orgánům. Děti, které takovou zkušenost vůbec přežijí, se jen velmi těžko zapojují zpět do normálního života. Světem neustále kolují informace jak lidstvo ničí planetu, jak si lidé neváží přírodních hodnot. Pokud se snažíme s tímto faktem bojovat, měli bychom se také zaměřit na výchovu budoucí generace, neboť na jejím chování záleží. Pokud necháme svět zacházet s dětmi tak jako doposud, nemůžeme se divit, že tyto děti si nejen neváží sami sebe, ale už vůbec ne světa, ve kterém žijí.

„Není špatná mládež, jsou jen špatní vychovatelé.“ A.S. Makarenko

Jedním z cílů této práce je proto upozornit na násilnou realitu životů některých dětí v 21. století a dále pak shrnout dokumenty zabývající se řešením této problematiky.

2. PORUŠOVÁNÍ PRÁV DĚTÍ

Děti se již po celá staletí jakožto bezbranné osoby, stávají velmi často oběťmi trestných činů. Mezi nejzávažnější, ale ne zrovna málo běžný je obchod s dětmi a následné komerční sexuální zneužívání, prodej orgánů, nucená práce nebo nelegální adopce.

Studie OSN dokládá, že například jen během roku 2002 se zhruba 150 milionů dívek a 73 milionů chlapců stalo obětí sexuálního násilí, roku 2004 5,7 milionů dětí bylo nuceno k otrocké práci, více než 1,8 milionů dětí bylo zneužíváno k prostituci a pornografii a 1,2 milionu se stalo obětí obchodování s lidmi.

2.1. TRESTNÉ ČINY PÁCHANÉ NA DĚTECH

2.1.1. TÝRÁNÍ, ZNEUŽÍVÁNÍ A ZANEDBÁVÁNÍ DĚTÍ

V polovině 20. století si lékaři začali všimnout nálezů a diagnóz, které museli označit za „neúrazové“ - to znamená, že si je nepřivodili sami, ale za použití násilného aktu jiné osoby. Postupem času se navíc zjistilo, že většinou jsou to osoby jim blízké – členové rodiny. Roku 1962 pak přišel na světlo světa termín „syndrom bitého či týraného dítěte“. Dalším vývojem se pak pojem týraného dítěte rozšířil na další oblast ubližování a tím bylo ubližování pasivní – zanedbávání a psychické týrání. Týrání, zneužívání a zanedbávání dětí je v současné době označováno obecně zkratkou CAN = Child abuse and neglect. CAN označuje stav dítěte, který vyvolá jakékoli nenáhodné jednání osoby vůči dítěti, které je označované jako nepřijatelné. Tento stav je buďto fyzické, psychické nebo sociální poškození dítěte. Zdravotnická komise Rady Evropy doporučila členským státům problematiku CAN rozdělovat a evidovat v oddílech: tělesné týrání, psychické týrání a zanedbávání, pohlavní zneužívání, podávání alkoholu nebo jiných omamných látek působících na povzbuzení nebo naopak na utišení dítěte, systémové-institucionální týrání (školskými, zdravotnickými zařízeními, orgány státní správy, soudy apod.)¹

Podle Úmluvy o právech dítěte (viz. níže) mají státy, které jsou smluvní stranou, dítě chránit před násilím a všemi formami špatného zacházení, před týráním psychickým i fyzickým

¹ Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání dětí, institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha, 2009, str.16 - 17.

včetně sexuálního zneužívání po celou dobu, kdy je dítě v péči rodičů nebo jiné osoby starající se o dítě. Má zavádět vhodné sociální programy zaměřené na prevenci násilí a pomoc jeho obětem.²

2.1.2. KOMERČNÍ SEXUÁLNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ

Téma komerčního sexuálního zneužívání bylo v minulosti značně tabuizované. Tento fakt je úže spjat s citlivým přístupem k otázkám týkající se lidské sexuality. Naštěstí se postupem času toto tabu odstranilo a spolu s tím se začaly odkrývat i trestné činy páchané na dětech a následně i dílčí aspekt této činnosti – komerční sexuální zneužívání.³ Komerční sexuální zneužívání je obecně definováno jako „**každé užití dětí pro sexuální účely za finanční či jinou odměnu**“. Komerční sexuální zneužívání je vážným porušením lidských práv a práv dětských, k tomuto jednání dochází přes obchodní transakci.⁴ Obchod je organizován dealery pro zájemce – dítě je tedy jejich zbožím. Toto sexuální zneužití dítěte (Commercial sexual exploitation of child – CSEC) nelze striktně oddělovat od problematiky týrání, zneužívání a zanedbávání dětí nebo od sexuálního zneužívání bez odměny. V převážné většině se komerční sexuální zneužívání dotýká dětí školního věku. Přesto se ve školách tomuto problému nevěnuje dostatečná pozornost. CSEC se stalo celosvětovým problémem, zpočátku byl evidentní značný růst v Asii, kde se čím dál častěji používali děti pro tyto účely, posléze se ale ukázalo, že problém narůstá i v Americe. Byl proto mezinárodními organizacemi OSN, UNICEF, EU, a dalšími orgány a institucemi spolu s ECPAT, Švédským královstvím i Zvláštní zpravodajkou Komise OSN pro lidská práva, svolán **1. Světový kongres proti komerčnímu sexuálnímu vykořisťování dětí**. Ten se uskutečnil ve Stockholmu v dubnu 1996 za účasti zástupců valné většiny členských zemí OSN. Závěry z tohoto setkání přinesli směrnice pro celý svět. Byla zde přijata deklaráce a Plán k likvidaci tohoto jevu. Plán se stal modelem či návodem, jaké prostředky, metody a nástroje je třeba v tomto boji použít. V centru veškerého úsilí musí stát trvalé prosazování Úmluvy o právech dítěte a zároveň seznamování dětí a dospělých s touto Úmluvou. Podle Plánu je také třeba rozvíjet nejrůznější

² Práva dítěte v dokumentech, MV, Praha, 1998, str. 19

³ Kriminalita páchaná na mládeži , Jakub Chromý, Linde Praha, 2010, str.90.

⁴ Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání dětí, institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha, 2009, str 19

vzdělávací a propagační kampaně zaměřené proti této problematice.⁵ Jedním z důvodů svolání kongresu bylo otřesení ze smrti dívek v Belgii (viz. níže).⁶

PŘÍPAD MARC DUTROUX

Je třeba zmínit, že ani Evropě se tato problematika příliš nevyhýbá. Jako příklad sám za sebe může posloužit známý případ Belgického pedofila Dutrouxe, jehož jméno je často spojováno s přívlastkem monstrum, ďábel, sexuální predátor,...

Marc Dutroux, odsouzený pedofil a vrah, předpokládáný vůdce dětské pornografie a prostituce, začal terorizovat město v Belgii, kde žil, svými šokujícími a hrůznými činy v 80. a 90. letech. Tento příběh se stal celosvětově známým nejen pro zrudnost jeho trestných činů, ale i díky hrubé nedbalosti a amatérství policejních a vládních orgánů zapojených do vyšetřování. Tato neschopnost vyvolala dokonce vlnu nepokojů mezi občany a vedla až k rezignaci několika vládních úředníků. Dutroux byl nezaměstnaný elektrikář a otec tří dětí, měl tedy problémy s financováním rodiny. Nejdříve začal obchodovat s kradenými auty a posléze prodával mladé dívky k prostituci po celé Evropě. Roku 1989 byl sice odsouzen k 13 letům vězení za zneužití 5 dívek, ale za 3 roky byl propuštěn za dobré chování na základě rozhodnutí tehdejšího ministra spravedlnosti, který se rozhodl předčasně propustit mnoho sexuálních delikventů v Belgii. Krátce po jeho propuštění začaly záhadně mizet dívky z některých čtvrtí. Policie prohledala jeden z jeho domů, nicméně ne dost důkladně neboť ve skrytém suterénu byly vězněny dvě dívky, které se jim nepodařilo nalézt. Navíc policie naprosto ignorovala informace, které jim poskytl informátor a dokonce Dutrouxova matka. Vzala je v potaz až během dalšího roku, zatímco mizely další dívky. Roku 1996 policie zaútočila na jeho dům, kde ve vzduchotěsné betonové kopce v suterénu našli dvě dívky, živé, ale znásilňované a natáčené, které údajně měly být prodány na prostituci. Několik dní po tomto objevu exhumovali policisté těla dvou dívek, které neměly takové štěstí. Dutroux řekl policii, že dívky zemřely hladem během jeho vězení a vinu shodil na komplice, který je údajně měl po tuto dobu žít. Nicméně jeho tělo bylo nakonec nalezeno hned vedle dívek. Za vším nestál ale pouze Dutroux, nýbrž i jeho druhá manželka, různí komplicové,

⁵ Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí u nás a ve světě, Dunovský, Mitlöhner, Hejč, Hanušová . Tlačilová, GRADA, 2004, str.21, 102 – 104.

⁶ http://ec.europa.eu/justice_home/daphnetoolkit/files/others/booklets/01_daphne_booklet_1_cs.pdf

obchodník, který organizoval orgie a další. Sám Dutroux tvrdí, že byl součástí jakési sítě. Naštěstí byli nakonec všichni zatčeni. Dostat Dutrouxe před soud ale trvalo celých 7 let.⁷

TŘI HLAVNÍ FORMY KOMERČNÍHO SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ DĚTÍ

Obchodování s dětmi

Jde o jakoukoli transakci, na jejímž základě je dítě předáno jednou osobou nebo skupinou osob osobě či skupině jiné, a to za úplatu nebo jinou odměnu. Nejvíce jsou ohroženy děti bez rodičů, děti ulice. Dítě však nemusí být obchodováno jen pro sexuální účely, cílem může být zisk jeho orgánů či nucené práce. Obchod s dětmi představuje vysoce výnosný průmysl, který má mnoho forem a projevů. Pro dítě, které bylo obětí obchodu, to často znamená nejen neskutečné fyzické či psychické utrpení, ale často také zničení celého života.⁸

Dětská prostituce

Dětská prostituce představuje využívání dětí pro různé sexuální aktivity za úplatu nebo jinou odměnu. Často však „odměnou“ je jen trocha stravy k přežití. Není výjimkou, když děti žijí v otrockých podmínkách. Dětská prostituce je velmi úzce spjata s dětskou pornografií. Buďto prostituce postupně přejde i na pornografii nebo naopak, někdy se může stát, že dítě je obětí obou činů. Je nutné upozornit na fakt, že nejde pouze o dívky, zneužívání dospívajících chlapců není vůbec ojedinělé.⁹

Dětská pornografie

Dětskou pornografii chápeme jako jakékoli zobrazování dítěte v souvislosti se sexuálními aktivitami či zobrazování sexuálních orgánů. Tato činnost je často spojována s pedofilií, ale také s masochismem, sadismem, někdy i se sexuálně motivovanou vraždou. Dokumentace známá jako „snuff movies“ byla poprvé použita New York Times v roce 1976 při popisu filmované sexuální vraždy. Dětská pornografie se stala, také díky vývoji internetu, velmi

⁷ http://www.trutv.com/library/crime/serial_killers/predators/dutroux/9.html

⁸ Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí u nás a ve světě, Dunovský, Mitlöhner, Hejč, Hanušová . Tlačilová, GRADA, 2004, str. 21-24.

⁹ Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí u nás a ve světě, Dunovský, Mitlöhner, Hejč, Hanušová . Tlačilová, GRADA, 2004, str. 21-24.

rozšířenou problematikou ohrožující dítě nejen aktivně – pokud se stane obětí, ale také pasivně – pokud dítě na něco takového narazí na internetu jako divák. Zde jde poté o těžké ohrožení mravnosti a dobrého vývoje dítěte.¹⁰

2.1.3. DĚTSKÁ NUCENÁ PRÁCE

Děti a chudoba

Většina Mezinárodních organizací a národních legislativ uznává, že děti – osoby mladší 18 let, mohou v menším rozsahu vykonávat lehkou práci. Naopak nejhorší formy dětské práce se snaží státy po celém světě odstraňovat. Ne všude se to však daří. Děti z chudých rodin nejen že většinou nemají přístup ke vzdělání a musí pomáhat rodičům s prací, často jsou i zdrojem financí jejich rodiny. Například v Thajsku byly některé nezletilé dívky z Kambodži, které jsou k mání v nevěstincích, dokonce prodány do otroctví jejich zoufale chudými rodiči. Jiné malé děti jsou prodávány k tomu, aby se z nich stali profesionální žebráci, prodávali drogy nebo aby byli dále prodány k adopci na Západ. Například v Albánii nabízejí kupci rodičům až 5000 eur a někdy se tento obchod uskuteční ještě před tím, než se dítě narodí. Prodané děti se pak stávají většinou otroky, jsou sexuálně zneužívané nebo končí v jiných tristních situacích. Tyto děti se navíc těžko dostávají ze začarovaného kruhu chudoby. Vzhledem k absenci vzdělání a tudíž i kvalifikace, s největší pravděpodobností nikdy nedosáhnou na slušně placené zaměstnání.¹¹

Děti z chudých poměrů často žijí bez rodičů a stávají se z nich „děti ulice“ a jsou pak ještě snadnější kořistí pro obchodníky s lidskými bytostmi – nemusí za ně nic platit. Například v Ázerbajdžánu děti mizí při převozu ze sirotčinců do nemocnic a vláda má podezření, že jsou zabíjeny kvůli orgánům. Orgány jsou totiž v dnešním světě velmi poptávané „zboží“.¹²

¹⁰ Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí u nás a ve světě, Dunovský, Mitlöhner, Hejč, Hanušová. Tlačilová, GRADA, 2004, str. 21-24.

¹¹ Obchodování s lidmi, problematika nucené práce, sborník z konference, P.Špondrová (ed.), Liga lidských práv, Rada Evropy, 2007, str.85

¹² Černá kniha globalizace, M. Naím, Vyšehrad, 2008, str.90.

Děti a válka

„V míru pochovávají synové své otce; ve válce otcové své syny.“ **Hérakleitos z Efesu**

Jen v posledním desetiletí si ozbrojené konflikty podle odhadů vyžádaly životy více než dvou miliónů dětí a dalších šest miliónů dětí při nich bylo zmrzačeno. Následkem konfliktů přicházejí děti o rodiče, opatrovníky, základní sociální služby, zdravotní péči a vzdělání. Přibližně dvacet milionů dětí je vysídleno nebo má statut uprchlíků, milion dětí je osiřelých, další děti jsou drženy jako rukojmí, uneseny nebo jsou předmětem obchodování. Odhaduje se, že v každém daném okamžiku je do konfliktů zapojeno nejméně 300 000 dětských vojáků.¹³ V zemích zasažených válečnými konflikty jsou děti často nuceně odváděny, někdy i unášeny ozbrojenými jednotkami, často je jim slibováno přežití v oblastech zasažených válkou. V současné době jsou děti nejvíce zapojovány do konfliktů v zemích, jako je Pobřeží Slonoviny, Sierra Leone, Demokratická republika Kongo, Libérie, Barma, Kolumbie, Uganda nebo Srí Lanka. Když už se o tomto problému mluví nebo je zmínka v novinách, je dítě zobrazováno především se zbraní. Ve skutečnosti děti, včetně dívek, zastávají různé role nejen jako vojáci, ale i jako nosiči, kuchaři nebo služebníci. Dívky pak bývají často poskytovány vojákům na sexuální služby.¹⁴

3. DÍTĚ A JEHO PRÁVA

Na počátku 20.století zesílila myšlenka důkladněji chránit život dětí a zlepšit jejich postavení ve společnosti. Tato myšlenka velmi úzce souvisí se vznikem a činností mezivládních organizací. Jednalo se o vyšší vývojový stupeň lidských práv. Ihned na počátku byla snaha ošetřit zejména obchod s dětmi a organizace práce dětí. Za mezník vývoje ochrany práv dětí se ale považuje především přijetí Deklarace práv dítěte. Ochrana dětí byla věnována pozornost i již od samého vzniku Organizace spojených národů (OSN/UN), nicméně ke komplexní úpravě došlo až koncem 80.let minulého století, přijetím Úmluvy o právech dítěte. Tuto úmluvu přijali všechny členské státy OSN/UN kromě USA a Somálska. Za účelem zjišťování pokroku dosaženého smluvními stranami při plnění jejich závazků byl ustanoven Výbor pro práva dítěte. Smluvní strany jsou od té doby povinny tomuto výboru předkládat

¹³ <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/10019.cs08.pdf>

¹⁴ Obchodování s lidmi, problematika nucené práce, sborník z konference, P.Špondrová (ed.), Liga lidských práv, Rada Evropy, 2007, str. 85-86.

zprávy o opatřeních přijatých k uvedení práv uznaných v Úmluvě v život a pokroku, kterého bylo při užívání těchto práv dosaženo.¹⁵

3.1. GENEZE A POZITIVNĚ-PRÁVNÍ ÚPRAVA PRÁV DĚTÍ

3.1.1. GENEZE

3.1.1.1. DEKLARACE PRÁV DÍTĚTE

Vůbec prvním pokusem o kodifikaci základních práv dítěte byla Deklarace práv dítěte. Přijata byla roku **1924** v Ženevě. Zavazovala státy, které k ní přistoupily, poskytovat všem dětem co nejlepší péči, rozvoj a ochranu. Tato deklarace jako první zakotvila skutečnost, že dítě pro svou fyzickou i duševní nezralost potřebuje zvláštní záruky, péči a ochranu před narozením i po něm. Dítěti se má dostat pomoci vždy jako prvnímu.¹⁶ Jako taková se stala „*osnovou a prvním právním programem rodičího se systému mezinárodněprávní ochrany dětí.*“¹⁷

3.1.1.2. CHARTA PRÁV DÍTĚTE

Tato deklarace byla přijata 20. 11. **1959** Valným shromážděním OSN v New Yorku. Deklarace, někdy nazývaná též Charta práv dítěte, je předchůdkyní modernější Úmluvy o právech dítěte (viz. níže). Jak Charta, tak Úmluva navazují na myšlenky již zmíněné Deklarace z roku 1924.

Obsahuje preambuli a 10 zásad, které zaručují jednak **práva dítěte** a to bez jakéhokoli rozlišování dítěte dle barvy pleti, národnosti, náboženství apod.¹⁸, **ochranu dítěte**¹⁹, **právo na**

¹⁵ Kriminalita páchaná na mládeži, Jakub Chromý, Linde Praha, 2010, str.87 – 90.

¹⁶ Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí u nás a ve světě, Dunovský, Mitlöhner, Hejč, Hanušová. Tlačilová, GRADA, 2004, str.16.

¹⁷ Stručná geneze mezinárodní ochrany dítěte, D. Jílek, in Právník, č. 4, 1990, str. 365

¹⁸ „Dítě požívá všech práv stanovených v této Deklaraci. Tato práva má bez výjimky každé dítě, bez rozlišování nebo diskriminace podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo postavení, ať již jeho samého, nebo jeho rodiny.“ Deklarace práv dítěte, 1959, zásada 1

¹⁹ „Dítě požívá zvláštní ochrany. Zákon a ostatní opatření nechť mu poskytují příležitost i prostředky k

jméno a státní příslušnost, právo na vzdělání, sociální zabezpečení zahrnující právo na výživu, bydlení, lékařskou péči²⁰. Zaručuje také **právo na poskytování zvláštního zacházení** v případě, kdy jde o dítě fyzicky, duševně či sociálně postižené.²¹ Dále jsou zde zmíněny i **podmínky, za kterých může být dítě odebráno své matce**, ale také je zde zmíněna **státní finanční podpora** rodičů dětí z početných rodin.²² Tato deklarace také zahrnuje podmínky, v jakých má být dítě vychováváno.²³

Deklarace i Charta vycházejí z respektu Charty Spojených národů, kterým je uznání přirozené důstojnosti a rovných a nezczitelných práv všech, tedy i dětí.²⁴

3.1.2. POZITIVNĚ-PRÁVNÍ ÚPRAVA

3.1.2.1. ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE

Výše uvedené dokumenty však nebyli právně závazné a Úmluva je tedy historicky prvním universálním smluvním instrumentem zaměřeným na práva dítěte. Je právně závazná pro všechny členy OSN. Vyhlášena byla roku 1989 v New Yorku Valným shromážděním OSN. Úmluva o právech dítěte je dohodou s největším množstvím smluvních států – dosud k ní přistoupilo **192** zemí kromě USA a Somálska. USA Úmluvu podepsalo, ale zatím

tomu, aby se mohlo rozvíjet fyzicky, duševně, morálně, duchovně a sociálně zdravým způsobem a v podmínkách svobody a důstojnosti. Nejvyšším měřítkem zákonodárné činnosti v této oblasti je zájem dítěte. Dítě musí být chráněno před činy, jež by mohly podporovat rasovou, náboženskou nebo jakoukoli jinou formu diskriminace.“ Deklarace práv dítěte, 1959, zásada 2,10

²⁰ „Dítě má od narození právo na jméno a na státní příslušnost. Dítě má nárok na vzdělání, které má být bezplatné a povinné, alespoň v začátečních stupních. Má mu být poskytována výchova, která pomáhá zvýšit jeho všeobecnou kulturní úroveň a umožní mu na základě stejných příležitostí rozvíjet jeho schopnosti, úsudek a smysl pro morální a sociální odpovědnost a stát se tak platným členem společnosti.

Nejlepší zájmy dětí mají být vůdčími zásadami pro ty, kdož odpovídají za výchovu a vedení dítěte. Tuto odpovědnost nesou v prvé řadě rodiče dítěte. Dítě má mít plnou možnost ke hrám a zotavení, jež by měly mít stejné poslání jako vzdělání; společnost a státní úřady mají usilovat o to, aby dítě mohlo tohoto práva užívat.

Dítě požívá výhod sociálního zabezpečení. Je oprávněno vyrůstat a rozvíjet se ve zdraví; proto se jemu i jeho matce poskytuje zvláštní péče a ochrana včetně přiměřené péče v době před jeho narozením i po něm. Dítě má právo na přiměřenou výživu, bydlení, zotavení a lékařskou péči.“ Deklarace práv dítěte, 1959, zásada 3,4,7

²¹ „Dítěti, které je fyzicky, duševně nebo sociálně postiženo, se poskytuje zvláštní zacházení, výchova a péče, jak to vyžaduje jeho zvláštní postavení.“ Deklarace práv dítěte, 1959, zásada 5

²² „...dítě v útlém věku může být odloučeno od své matky pouze za výjimečných okolností. Společnost i úřady jsou povinny poskytovat zvláštní péči dětem bez rodičů a dětem bez

přiměřených prostředků k životu. Finanční podpora státu a jiná pomoc dětem z početných rodin je žádoucí.“ Deklarace práv dítěte, 1959, zásada 6

²³ <http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2005020127>

²⁴ <http://icv.vlada.cz/cz/tema/deklarace-prav-ditete-63749/tmplid-560/>

neratifikovalo.²⁵ Jménem České a Slovenské Federativní Republiky byla Úmluva podepsána v New Yorku dne 30. září 1990 a poté ratifikována. Ratifikační listina byla uložena u generálního tajemníka OSN, depozitáře Úmluvy, dne 7. ledna 1991. Pro Českou a Slovenskou Federativní Republiku vstoupila v platnost v souladu se svým článkem 49 odst. 2 dnem 6. února 1991.²⁶

V Úmluvě o právech dítěte se vychází ze zásady „**TŘI P**“ :

- **provision** – zahrnující přežití a rozvoj dětí, zajištění a zabezpečení vývoje dětí,
- **protection** – ochrana dětí,
- **participation** – účast dětí na životě společnosti a jeho právní subjektivita.²⁷

Poukazuje na obzvláštní zranitelnost dětí a shrnuje do jediného kodexu výsady a zvláštní ochranu dětí z hlediska všech druhů lidských práv. Úmluva jednoznačně odsuzuje jakoukoli diskriminaci a zdůrazňuje, že veškerá činnost se musí podřizovat zájmům dětí.²⁸ Zvláštní pozornost je věnována uprchlickým a postiženým dětem a dětem z menšinových skupin.²⁹ Smluvní státy se zavazují chránit dětské životy a podporovat rozvoj dětí a jejich zařazení do společnosti. Dítětem se v této Úmluvě myslí osoba mladší **18 let**.³⁰ Mezi práva, která Úmluva dětem zabezpečuje, patří například právo na: jméno, státní příslušnost, znalost svých rodičů, styk s oběma rodiči, svobodu myšlení, svobodu svědomí a náboženství, svobodu shromažďování a sdružování, má právo na vzdělání, na volný čas a odpočinek, na lékařskou

²⁵ <http://www.osn.cz/lidska-prava/?kap=6&subkap=31>, Lidská práva dokumentech, M.Chutná, D. Jílek, MU, Brno, 1994, str.131 – 148 – Úmluva o právech dítěte

²⁶ 104/1991 Sb.SDĚLENÍ federálního ministerstva zahraničních věcí

²⁷ http://participace.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=64&Itemid=60

²⁸ „Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují respektovat a zabezpečit práva stanovená touto úmluvou každému dítěti nacházejícímu se pod jejich jurisdikcí bez jakékoli diskriminace podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního, etnického nebo sociálního původu, majetku, tělesné nebo duševní nezpůsobilosti, rodu a jiného postavení dítěte nebo jeho rodičů nebo zákonných zástupců. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, učiní všechna potřebná opatření k tomu, aby dítě bylo chráněno před všemi formami diskriminace nebo trestání, které vyplývají z postavení, činností, vyjádřených názorů nebo přesvědčení jeho rodičů, zákonných zástupců nebo členů rodiny.“ Úmluva o právech dítěte, 1989, čl. 2,“ Zájem dítěte musí být předním hlediskem....“ Čl.3.

²⁹ „Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí opatření potřebná k zabezpečení toho, aby dítě žádající o přiznání postavení uprchlíka nebo které je v souladu s platným mezinárodním nebo vnitrostátním právem a postupem považováno za uprchlíka, ať už je v doprovodu svých rodičů, jiných osob, anebo bez doprovodu, obdrželo potřebnou ochranu a humanitární pomoc při využívání práv stanovených touto úmluvou a jinými dokumenty v oblasti mezinárodního humanitárního práva lidských práv, jichž jsou uvedené státy smluvními stranami.“ Čl. 22, „...podporují výměnu odpovídajících informací v oblasti preventivní zdravotní péče a medicínského, psychologického a funkčního léčení v případě postižených dětí, včetně rozšiřování a přístupu k informacím týkajícím se metod rehabilitační výchovy a profesionální přípravy k tomu, aby státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, mohly zlepšovat své možnosti a znalosti, a prohloubit tak své zkušenosti v těchto oblastech.“ Čl. 23.

³⁰ „...pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.“ Úmluva o právech dítěte, 1989, čl. 1

pomoc, ochranu před týráním, zneužíváním a zanedbáváním, nikdo nesmí útočit na jeho čest a pověst.

Státy mají vynaložit veškeré úsilí k uznání zásady, že oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. K tomu jim stát má dopomáhat pomocí různých zařízení péče o dítě. Dítě je navíc státem chráněno před jakýmkoli tělesným či duševním násilím. Stát může dítě oddělit od jeho rodičů pouze v případě, pokud je to potřebné v zájmu dítěte. V tomto případě mu ale musí také poskytnout zvláštní ochranu a pomoc.³¹

Dítě je také chráněno před hospodářským vykořisťováním a před vykonáváním jakékoli práce, která je pro něj nebezpečná, bránila by mu ve vzdělání či byla jinak nevhodná. Soustředí se však i na vykořisťování sexuální.³²

Úmluva myslí také na opatření týkající se dětské narkomanie a využívání dětí k obchodu s narkotiky nebo jejich výrobě.³³

Státy, které se zavázaly touto smlouvou, musí dodržovat humanitární normy mezinárodního práva, které se na ně vztahují v případě ozbrojených konfliktů a které se dotýkají dítěte. Musí zabezpečit, aby se osoby mladší 15 let přímo neúčastnili ozbrojeného konfliktu. Dále musí přijmout všechna proveditelná opatření k zabezpečení ochrany dítěte postiženého konfliktem a péče o ně.³⁴

³¹ „...zabezpečí, aby dítě nemohlo být odděleno od svých rodičů proti jejich vůli, ledaže příslušné úřady na základě soudního rozhodnutí a v souladu s platným právem a v příslušném řízení určí, že takové oddělení je potřebné v zájmu dítěte. Takové určení může být nezbytným v některém konkrétním případě, například jde-li o zneužívání nebo zanedbávání dítěte rodiči nebo žijí-li rodiče odděleně a je třeba rozhodnout o místě pobytu dítěte.“ „...právo dítěte odděleného od jednoho nebo obou rodičů udržovat pravidelné osobní kontakty s oběma rodiči, ledaže by to bylo v rozporu se zájmy dítěte.“ Čl. 9

³² Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na ochranu před hospodářským vykořisťováním a před vykonáváním jakékoli práce, která může být pro něho nebezpečná nebo bránit jeho vzdělávání nebo která by škodila zdraví dítěte nebo jeho tělesnému, duševnímu, duchovnímu, mravnímu nebo sociálnímu rozvoji. Státy, které jsou smluvními stranami úmluvy, přijímají zákonodárná, správní, sociální a výchovná opatření k zabezpečení provádění tohoto článku. Za tímto účelem a s ohledem na příslušná ustanovení jiných mezinárodních dokumentů státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zejména:

a) stanoví nejnižší věkovou hranici nebo hranice pro vstup do zaměstnání,
b) stanoví odpovídající úpravu pracovní doby a podmínek zaměstnání,
c) stanoví odpovídající pokuty nebo jiné sankce k účinnému zabezpečení plnění tohoto článku. ... „Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, chrání dítě před všemi ostatními formami vykořisťování, které jakýmkoli způsobem škodí blahu dítěte.“ Čl. 32.

³³ Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, přijímají všechna nezbytná opatření, včetně zákonodárných, sociálních, správních a kulturních, k ochraně dětí před nezákonným užíváním narkotických a psychotropních látek definovaných příslušnými mezinárodními smlouvami a k zabránění zneužívání dětí při jejich nezákonné výrobě a obchodování s těmito látkami.

³⁴ Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují uznávat a zabezpečovat dodržování

Pro zjišťování pokroku dosaženého státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, je zřízen Výbor pro práva dítěte. Definice a fungování tohoto výboru je popsáno v druhé části Úmluvy.^{35 36}

Kontrolní mechanismus:

Výbor pro práva dítěte

Výbor se skládá z deseti odborníků vysokého morálního charakteru a uznávaných schopností v oblasti, která je předmětem této úmluvy. Členové Výboru jsou voleni státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, z řad jejich státních příslušníků a vykonávají tuto funkci jako soukromé osoby, přičemž je brán ohled na spravedlivé zeměpisné rozdělení a na zastoupení hlavních právních systémů. Jsou voleni na 4 roky, tajným hlasováním ze seznamu osob navržených státy, které jsou smluvní stranou úmluvy. Státy se zavazují předkládat prostřednictvím generálního tajemníka Spojených národů zprávy o opatřeních přijatých k uvedení práv uznaných v této úmluvě v život a o pokroku, jehož bylo při užívání těchto práv dosaženo: a) do dvou let ode dne, kdy se staly smluvní stranou úmluvy; b) poté každých pět let. Ve zprávách se poukáže na případné skutečnosti a obtíže, které se týkají stupně plnění závazků podle této úmluvy. Zprávy rovněž obsahují informace dostatečné k tomu, aby byl zabezpečen úplný přehled výboru o provádění úmluvy v dotyčné zemi. Stát, který předložil Výboru komplexní úvodní zprávu, nemusí v následujících předložených zprávách, opakovat základní informace poskytnuté dříve. Výbor může od států požadovat další informace významné pro provádění úmluvy. Prostřednictvím Hospodářské a sociální rady předkládá Výbor Valnému shromáždění Spojených národů každé dva roky zprávu o své činnosti. Státy své zprávy pak zpřístupňují široké veřejnosti ve vlastní zemi. Výbor může také doporučit Valnému shromáždění, aby požádalo generálního tajemníka, aby z pověření Valného

norem mezinárodního humanitárního práva, které se na ně vztahují v případě ozbrojených konfliktů a které se dotýkají dítěte. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna proveditelná opatření k zabezpečení toho, aby se osoby, které nedosáhly 15 let věku, neúčastnily přímo bojových akcí. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zdržují povolávání do svých ozbrojených sil osob mladších 15 let. Při povolávání osob, které dosáhly věku 15 let, avšak které jsou mladší 18 let, přijímají přednostně osoby starší. V souladu se svými závazky podle mezinárodního humanitárního práva, které mají vztah k ochraně civilního obyvatelstva za ozbrojených konfliktů, státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, přijímají všechna proveditelná opatření k zabezpečení ochrany dětí postižených konfliktem a péče o ně. Čl. 38.

³⁵ <http://www.osn.cz/lidska-prava/?kap=6&subkap=31>, Práva dítěte v dokumentech, MV, Praha, 1998, str.3 – 44.,

³⁶ Lidská práva dokumentech, M.Chutná, D. Jílek, MU, Brno, 1994, str.131 – 148 – Úmluva o právech dítěte.

shromáždění provedl šetření týkající se specifických otázek, které mají vztah k právům dítěte.³⁷

Odborné organizace, UNICEF a jiné orgány Spojených národů

Mají právo být přítomny jednání o provádění těch ustanovení této úmluvy, která spadají do oblasti jejich činnosti. Výbor může vyzvat odborné organizace, UNICEF a jiné příslušné orgány podle své úvahy, aby podaly názory odborníků na provádění úmluvy v oblastech spadajících do jejich činnosti. Podle své úvahy výbor postupuje odborným organizacím, UNICEF a jiným příslušným orgánům zprávy došlé do států, které jsou smluvní stranou úmluvy, obsahující požadavek nebo ukazující na potřebu technické rady nebo pomoci, případně doplněné o poznámky nebo návrhy výboru týkající se těchto požadavků nebo oznámení.³⁸

3.1.2.2. OPČNÍ PROTOKOL K ÚMLUVĚ O PRÁVECH DÍTĚTE TÝKAJÍCÍ SE PRODEJE DĚTÍ, DĚTSKÉ PROSTITUCE A DĚTSKÉ PORNOGRAFIE

Tento dokument je uložen v archivu OSN. Opční protokol byl přijat z důvodů vážného znepokojení z rostoucího prodeje dětí, sexuální turistiky, dostupností dětské pornografie na internetu a tudíž potřeby rozšíření Úmluvy o právech dítěte o opatření zajišťující práve ochranu dítěte před prodejem, prostitucí a dětskou pornografií. Státy se tímto protokolem zavazují zakázat prodej dětí, dětskou prostituci a dětskou pornografii. Definice těchto činů je v protokolu obsažena.³⁹ Státy také musí přijmout opatření k zadržení či konfiskaci předmětů užívaných k páčání těchto trestných činů a opatření k dočasnému nebo definitivnímu uzavření prostor, kde jsou tyto trestné činy páčány.⁴⁰

³⁷ Úmluva o právech dítěte, čl. 43-45

³⁸ Úmluva o právech dítěte, čl. 45

³⁹ „Pro účely tohoto Protokolu:

a) Prodejem dětí se rozumí úkon či transakce, při kterém kdokoli, jednotlivec nebo skupina, předá jinému dítě za úplatu či jinou protihodnotu;

b) Dětskou prostitucí se rozumí využívání dítěte k sexuálním aktivitám za úplatu či jakoukoli jinou protihodnotu;

c) Dětskou pornografií se rozumí jakékoli zobrazování dítěte libovolnými prostředky při skutečných nebo předstíraných zřejmých sexuálních aktivitách či jakékoli zobrazování pohlavních orgánů dítěte k prvotně sexuálním účelům.“ Opční protokol, čl. 2

⁴⁰ „Státy, smluvní strany, v souladu s ustanoveními svého vnitrostátního právního řádu:

Trestní právo smluvních států musí obsahovat následující činy a to bez rozdílu, zda je spáchal jednotlivec nebo skupina, vnitrostátně nebo mezinárodně: nabízení, předávání či přijímání dítěte jakýmkoli prostředky za účelem: sexuálního vykořisťování dítěte, přenosu orgánů dítěte za účelem zisku, zapojení dítěte do nucené práce; získávání souhlasu k adopci dítěte zprostředkovatelem za použití nepřipustných prostředků v rozporu s platnými mezinárodněprávními dokumenty o adopci; nabízení, získávání, zprostředkovávání či poskytování dítěte k dětské prostituci; výroba, distribuce, šíření, dovoz, vývoz, nabízení, prodej či držení dětské pornografie k výše uvedeným účelům. Každý smluvní stát dále zajistí přiměřený trest.⁴¹ V souladu s ustanoveními vnitrostátního právního řádu přijme každý smluvní stát podle potřeby opatření k odpovědnosti právnických osob za trestné činy uvedené výše. Tyto trestné činy se považují za trestné činy podléhající vydání zahrnuté do jakékoli smlouvy o vydávání, která již mezi smluvními státy existuje.⁴² Státy, smluvní strany, si vzájemně poskytnou největší možnou pomoc při vyšetřování, trestním či vydávacím řízení zahájeném v souvislosti s trestnými činy uvedenými výše, a to včetně pomoci při získávání důkazů, které mají k dispozici, nezbytných pro takové řízení.⁴³ Protokol také určuje postupy a podmínky řízení, ve kterých jsou účastny oběti zahrnující i například ochranu svědků.⁴⁴ Státy

a) přijmou odpovídající opatření k zadržení či konfiskaci:

(i) věcí, jako jsou materiály, předměty a další prostředky užívané k páčání trestných činů uvedených v tomto Protokolu nebo k jejich napomáhání;

(ii) výnosů z takových trestných činů;

b) vyhoví žádostem jiného státu, smluvní strany, o zadržení či konfiskaci věcí nebo výnosů uvedených v pododstavci a) (i);

c) přijmou opatření směřující k dočasnému nebo definitivnímu uzavření prostor užívaných k páčání takových trestných činů.“ Opční protokol, čl. 7.

⁴¹ „ Každý stát, smluvní strana, zajistí, aby jeho trestní právo v plném rozsahu postihovalo alespoň následující činy a jednání, bez ohledu na to, zda jsou spáchány vnitrostátně či mezinárodně, jednotlivcem či organizovanou skupinou... Každý stát, smluvní strana, zajistí stanovení přiměřených trestů za tyto činy s přihlédnutím k jejich závažnosti.“ Opční protokol, čl. 3

⁴² Opční protokol, čl. 3.

⁴³ Opční protokol, čl. 6

⁴⁴ „ Státy, smluvní strany, přijmou příslušná opatření ve všech stádiích trestního řízení k ochraně práv a zájmů dětí, které se staly obětí praktik zakázaných tímto Protokolem, zejména tím, že: a) uznají zranitelnost dětských obětí a přizpůsobí postupy jejich zvláštním potřebám, včetně jejich zvláštních potřeb jakožto svědků; b) seznámí dětské oběti s jejich právy, jejich postavením, jakož i s rozsahem, časovým rozvržením a postupem soudního řízení a způsobem vyřízení jejich věci; c) umožní, aby názory, potřeby a obavy dětských obětí byly při soudním řízení prezentovány a zohledněny v otázkách týkajících se jejich osobních zájmů způsobem slučitelným s procesními pravidly danými vnitrostátním právním řádem; d) zajistí dětským obětem během soudního řízení příslušné podpůrné služby; e) chrání, pokud je to potřebné, soukromí a totožnost dětských obětí a přijmou v souladu s vnitrostátním právním řádem opatření proti nepřipustnému šíření informací, které by mohly vést k odhalení totožnosti dětských obětí; f) zajistí, pokud je to potřebné, ochranu dětských obětí, jakož i jejich rodin a svědků svědčících v jejich prospěch, před zastrašováním a odvetou; g) zabráni zbytečným průtahům při projednávání věcí a výkonu příkazů nebo nařízeních přiznávajících dětským obětem odškodnění. Státy, smluvní strany, zajistí, aby nejasnosti ohledně skutečného věku oběti nezabránilly zahájení trestního vyšetřování, včetně vyšetřování zaměřeného na určení věku oběti. Státy, smluvní strany, zajistí, aby byl při zacházení s

mají povinnost předávat informace o přijatých opatřeních Výboru pro práva dítěte.⁴⁵ Česká republika Protokol doposud neratifikovala. Jedním z důvodů je chybějící úprava trestnosti držení dětské pornografie a jiných obdobných materiálů.⁴⁶

Kontrolní mechanismus:

Výbor pro práva dítěte

Každý stát, smluvní strana, předloží do dvou let od doby, kdy pro něj tento Protokol vstoupí v platnost, Výboru pro práva dítěte zprávu podávající souhrnnou informaci o opatřeních, která přijal k provádění ustanovení Protokolu. Po předložení souhrnné zprávy zařazují jednotlivé státy, do zpráv, které v souladu s článkem 44 Úmluvy předkládají Výboru pro práva dítěte, veškeré další informace týkající se provádění Protokolu. Ostatní státy, smluvní strany tohoto Protokolu předkládají zprávu každých pět let. Výbor si může od států, vyžádat další informace týkající se provádění tohoto Protokolu.

3.1.2.3. OPČNÍ PROTOKOL K ÚMLUVĚ O PRÁVECH DÍTĚTE O ZAPOJOVÁNÍ DĚTÍ DO OZBROJENÉHO KONFLIKTU

Tento protokol se nachází přímo na pomezí mezinárodního práva humanitárního a práva lidských práv. Byl přijat v New Yorku 20. 5. 2000 na 54. zasedání Valného shromáždění OSN. Česká republika ho ratifikovala 30. 11. 2001.

V preambuli dokument odkazuje na Úmluvu o právech dítěte a na mezinárodní humanitární právo a připomíná základní princip ochrany práv dětí.⁴⁷

děti, které jsou oběťmi trestných činů uvedených v tomto Protokolu, v rámci systému trestního soudnictví v prvé řadě zohledněn nejlepší zájem dítěte. Státy, smluvní strany, přijmou opatření k zajištění náležitě odborné přípravy, zejména právní a psychologické, osob, které pracují s oběťmi trestných činů zakázaných tímto Protokolem. Státy, smluvní strany, ve vhodných případech přijmou opatření k ochraně bezpečnosti a integrity osob a/nebo organizací podílejících se na předcházení takovým trestným činům a/nebo na ochraně a rehabilitaci obětí takových trestných činů. Žádné z ustanovení tohoto článku nesmí být vykládáno tak, jako by bylo na újmu práva obžalovaného na spravedlivý a nestranný soudní proces, nebo s ním bylo neslučitelné.“ Opční protokol, čl.8.

⁴⁵ „Každý stát, smluvní strana, předloží do dvou let od doby, kdy pro něj tento Protokol vstoupí v platnost, Výboru pro práva dítěte zprávu podávající souhrnnou informaci o opatřeních, která přijal k provádění ustanovení Protokolu. Po předložení souhrnné zprávy zařazují jednotlivé státy, smluvní strany, do zpráv, které v souladu s článkem 44 Úmluvy předkládají Výboru pro práva dítěte, veškeré další informace týkající se provádění Protokolu. Ostatní státy, smluvní strany tohoto Protokolu předkládají zprávu každých pět let. Výbor pro práva dítěte si může od států, smluvních stran vyžádat další informace týkající se provádění tohoto Protokolu.“ Opční protokol, čl. 12.

⁴⁶ <http://www.mvcr.cz/clanek/komercni-sexualni-zneuzivani-deti-dokumenty.aspx>

Protokol potvrzuje, že práva dětí vyžadují zvláštní ochranu a vyzývá k neustálému zlepšování situace, stejně jako zlepšování podmínek vzdělávání a rozvoje v podmínkách míru a bezpečí. Odsuzuje útoky na děti v situacích ozbrojeného konfliktu a přímé útoky na objekty, které jsou pod ochranou mezinárodního práva a jsou povětšinou času obývány dětmi jako například školy a nemocnice. Bere také v potaz fakt, že některé děti jsou více náchylné k možnému náboru a fakt, že situaci ovlivňují i sociální, hospodářské a politické podmínky. Dítětem je pro účely Protokolu myšlena osoba mladší 18 let, pokud není podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, dosaženo zletilosti. Protokol zdůrazňuje, že se nedotýká cílů a zásad Charty Spojených národů.⁴⁸ Státy, smluvní strany Protokolu, přijmou veškerá možná opatření k dosažení toho, aby se osoby mladší 18 let nestaly součástí ozbrojených sil.⁴⁹ Státy musí také zvýšit minimální věk pro dobrovolné přijímání osob do svých ozbrojených sil a musí zaručit, že při nábořech dodrží bezpečnostní opatření aby zajistily přinejmenším čistě dobrovolný nábor, osoby ucházející se o místo v ozbrojených silách jsou si vědomy povinností, které budou muset plnit a že podají spolehlivý důkaz svého věku.⁵⁰ Ozbrojené skupiny odlišné od státních sil by neměly v žádném případě nabírat nebo využívat v bojových akcích osoby mladší 18 let. Státy musí takovouto situaci označit za trestný čin.⁵¹ Státy se zavazují, že uvedou ve známost široké veřejnosti ustanovení a zásady tohoto protokolu a že po jeho přijetí

⁴⁷ Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu, V. Bílková, Prameny a nové proudy právní vědy, Praha, 2007, str. 158

⁴⁸ „Reaffirming that the rights of children require special protection, and calling for continuous improvement of the situation of children without distinction, as well as for their development and education in conditions of peace and security.... Recognizing the special needs of those children who are particularly vulnerable to recruitment or use in hostilities contrary to the present Protocol owing to their economic or social status or gender,...Mindful of the necessity of taking into consideration the economic, social and political root causes of the involvement of children in armed conflict...Stressing that the present Protocol is without prejudice to the purposes and principles contained in the Charter of the United Nations, including Article 51, and relevant norms of humanitarian law“ Preambule, Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů

⁴⁹ „States Parties shall take all feasible measures to ensure that members of their armed forces who have not attained the age of 18 years do not take a direct part in hostilities., States Parties shall ensure that persons who have not attained the age of 18 years are not compulsorily recruited into their armed forces.“ Opční protokol, čl. 1, 2

⁵⁰ States Parties that permit voluntary recruitment into their national armed forces under the age of 18 years shall maintain safeguards to ensure, as a minimum, that:

(a) Such recruitment is genuinely voluntary;
(b) Such recruitment is carried out with the informed consent of the person's parents or legal guardians;
(c) Such persons are fully informed of the duties involved in such military service;
(d) Such persons provide reliable proof of age prior to acceptance into national military service, Opční protokol, čl.3 odst. 3

⁵¹ „Armed groups that are distinct from the armed forces of a State should not, under any circumstances, recruit or use in hostilities persons under the age of 18 years.States Parties shall take all feasible measures to prevent such recruitment and use, including the adoption of legal measures necessary to prohibit and criminalize such practices.“ Opční protokol, čl. 4

demobilizují všechny osoby, jichž se týká a budou jim nápomocni k rekonvalescenci a sociální reintegraci.⁵²

Kontrolní mechanismus:

Výbor pro práva dítěte

Každý smluvní stát do dvou let od doby, kdy pro něj vstoupil Protokol v platnost, podá Výboru pro práva dítěte zprávu, která poskytuje komplexní informace o opatřeních učiněných pro provádění protokolu. Poté předkládá stát informační zprávu každých 5 let. Výbor může požadovat i další informace, které nebyly obsaženy ve zprávě.⁵³

3.1.2.4. ÚMLUVA Č.182 O ZÁKAZU A OKAMŽITÝCH OPATŘENÍCH K ODSTRANĚNÍ NEJHORŠÍCH FOREM DĚTSKÉ PRÁCE

Generální konference Mezinárodní organizace práce, která byla svolána Správní radou Mezinárodního úřadu práce do Ženevy a tam se sešla 1. června 1999, na svém 87. Zasedání přijala dne 17. června roku 1999 tuto úmluvu, která může být označována jako **Úmluva o nejhorších formách dětské práce, 1999**. Vyhlášena byla pod č. 90/2002 Sb. m. s.

Byla přijata s potřebou rozšířit ochranu dětí před nejhoršími formami dětské práce na národní i mezinárodní úrovni a s ohledem na potřebu doplnit Úmluvu. Každý členský stát této úmluvy se zavazuje k přijetí okamžitých opatření k odstranění nejhorších forem dětské práce. Tato úmluva se týká dětí **do 18 let**.

Pojem nejhorší forma dětské práce je v této úmluvě myšlen jako: „různé formy otroctví, prodej a obchodování s dětmi, nucená nebo povinná práce stejně jako práce v ozbrojených konfliktech, nabízení dětí k prostituci, pornografii, užívání dětí k výrobě nebo obchodování s drogami, a jakákoli jiná práce, která je schopna svou povahou nebo okolnostmi za kterých je

⁵² „States Parties undertake to make the principles and provisions of the present Protocol widely known and promoted by appropriate means, to adults and children alike.

States Parties shall take all feasible measures to ensure that persons within their jurisdiction recruited or used in hostilities contrary to the present Protocol are demobilized or otherwise released from service. States Parties shall, when necessary, accord to such persons all appropriate assistance for their physical and psychological recovery and their social reintegration.“ Opční protokol, čl.6

⁵³ Opční protokol, čl.8

vykonávána poškodit zdraví, bezpečnost nebo morálku dítěte“.⁵⁴ Každý členský stát, po konzultaci s organizacemi zaměstnavatelů a zaměstnanců, stanoví nebo navrhne vhodný mechanismus kontroly provádění ustanovení, která naplňují tuto úmluvu.⁵⁵ Každý členský stát zavede akční programy k odstranění nejhorších forem dětské práce, musí také přijmout opatření k zajištění bezplatného základního vzdělání a popřípadě vzdělání odborného.⁵⁶ Státy si mají vzájemně pomáhat k dosažení cílů této úmluvy.⁵⁷ Zavazuje jen ty členské státy Mezinárodní organizace práce, jejichž ratifikace byla zaregistrována generálním ředitelem.⁵⁸ Ratifikovalo ji 165 zemí světa.⁵⁹ S Úmluvou vyslovil souhlas Parlament České republiky a schválil ji podle článku 39 odst. 4 Ústavy České republiky jako mezinárodní smlouvu o lidských právech a základních svobodách ve smyslu článku 10 Ústavy České republiky. Prezident republiky Úmluvu ratifikoval. Ratifikace Úmluvy Českou republikou byla zapsána generálním ředitelem Mezinárodního úřadu práce dne 19. června 2001.⁶⁰

3.1.2.5. PALERMSKÝ PROTOKOL

Asi nejvýznamnějším právním instrumentem oblasti obchodování s lidmi je **Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi** z roku 2000 (tzv. Palermský protokol), který doplňuje Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu. Protokol má 20 článků, které se zaměřují především na postih pachatelů, ale i na prevenci, pomoc a ochranu obětí. Jeho cílem je předcházet a potírat obchodování s lidmi, se zvláštním zřetelem na ženy a děti, chránit a pomáhat obětem

⁵⁴ „Pro účely této úmluvy výraz „nejhorší formy dětské práce“ zahrnuje: a) všechny formy otroctví a praktik podobných otroctví, jako je prodej a obchodování s dětmi, poddanství pro dluhy a nevolnictví a nucená nebo povinná práce, včetně nuceného nebo povinného najímání dětí k účasti v ozbrojených konfliktech; b) užívání, získávání nebo nabízení dětí k prostituci, k výrobě pornografie nebo pro pornografická představení; c) užívání, získávání nebo nabízení dětí k nezákonným činnostem, zejména k výrobě a obchodování s drogami tak, jak jsou definovány v příslušných mezinárodních smlouvách; d) práci, která svou povahou nebo okolnostmi, za kterých je vykonávána, je schopna poškodit zdraví, ohrozit bezpečnost nebo morálku dětí.“ Úmluva, čl. 3.

⁵⁵ Úmluva, čl.5

⁵⁶ „Každý členský stát, bera v úvahu důležitost vzdělání při odstraňování dětské práce, přijme účinná a časově určená opatření:

- a) k zabránění tomu, aby byly děti najímány do nejhorších forem dětské práce;
- b) k poskytnutí nutné a vhodné přímé pomoci pro vyloučení dětí z práce a pro jejich rehabilitaci a sociální reintegraci;
- c) k zajištění přístupu k bezplatnému základnímu vzdělání, a kdekoli je to možné a vhodné, k odbornému vzdělávání, pro všechny děti, které byly přemístěny z nejhorších forem dětské práce;
- d) k identifikaci a oslovení dětí, které se nacházejí ve zvláštním nebezpečí; a
- e) přihlížející ke zvláštní situaci dívek.“ Úmluva

⁵⁷ <http://www.mpsv.cz/files/clanky/1197/182.pdf>

⁵⁸ Úmluva, čl. 10

⁵⁹ <http://www.unicef.cz/index.php?pg=2&id=30&zp=17>

⁶⁰ <http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2005020128>

obchodování a podporovat spolupráci mezi smluvními stranami.⁶¹ Tento protokol ratifikovalo již téměř 100 států. Česká republika podepsala Palermský protokol v prosinci 2002, ještě jej však neratifikovala.⁶²

Palermský protokol stanovuje v článku 3(a) první mezinárodně uznanou definici obchodování s lidmi:

Obchodováním s lidmi se rozumí najímání, doprava, transfery, ukrývání nebo přijímání osob pod hrozbou nebo za použití síly nebo jiných forem nátlaku, únosem, lstí, podvodem, zneužitím pravomoci nebo situace bezbrannosti nebo za použití poskytnutí nebo získání peněz nebo prospěchu k získání souhlasu pro ovládání osoby jinou osobou, za účelem vykořisťování. Vykořisťování zahrnuje minimálně vykořisťování prostitucí jiných nebo jinými formami sexuálního vykořisťování, nucenou práci nebo službami, otroctvím nebo praktikami podobnými otroctví, nevolnictví nebo odstraňování orgánů.⁶³

K naplnění této definice musí být obsaženy 3 znaky: jednání, prostředky a účel. Dítětem se v Protokolu myslí jakákoli osoba mladší 18 let. Pokud je osoba mladší 18 let, je definice naplněna bez nutnosti užití hrozby, síly, lsti, podvodu, zneužití pravomoci nebo situace bezbrannosti.

Vzhledem ke skutečnosti, že obchod s lidmi má v různých zemích různou podobu, nechává Protokol na jednotlivých státech volbu, jakou použijí strategii k řešení situace. Smluvní strany Protokolu se ale zavazují přijmout opatření tak, aby znaky definice byly implementovány do jejich právních řádů. Za trestné je nutné stanovit i pokus a účastenství.^{64, 65}

⁶¹ „The purposes of this Protocol are:

- (a) To prevent and combat trafficking in persons, paying particular attention to women and children;
- (b) To protect and assist the victims of such trafficking, with full respect for their human rights; and
- (c) To promote cooperation among States Parties in order to meet those objectives.“ Palermský protokol, čl. 2.

⁶² <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2126657>

⁶³ “Trafficking in persons” shall mean the recruitment, transportation, transfer, harbouring or receipt of persons, by means of the threat or use of force or other forms of coercion, of abduction, of fraud, of deception, of the abuse of power or of a position of vulnerability or of the giving or receiving of payments or benefits to achieve the consent of a person having control over another person, for the purpose of exploitation. Exploitation shall include, at a minimum, the exploitation of the prostitution of others or other forms of sexual exploitation, forced labour or services, slavery or practices similar to slavery, servitude or the removal of organs“ Palermský protokol, článek 3 (a)

⁶⁴ Proměny mezinárodního práva a jeho nauky, vybrané koncepty, UK PF, Studie z mezinárodního práva, Praha, 2010, str. 61-64.

⁶⁵ „Each State Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences the conduct set forth in article 3 of this Protocol, when committed intentionally. Each State Party shall also adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences:

Státy také spolu s Protokolem přijímají pravidla ochrany a péče o oběti obchodování s lidmi a jejich repatriaci. Tato část má dle názorů některých kritiků mezery a to zejména díky faktu, že oběť poté, co je navracena do státu, kde má trvalé bydliště, přestává být jakkoli chráněna a nemá tudíž jistotu, že se nestane obětí po nějakém čase znovu.

Prevence by pak podle Protokolu měla spočívat zejména ve výzkumné, informační a mediální kampani a sociální a ekonomické iniciativě, politických programech a spolupráci s různými nevládními organizacemi. Státy mají také přijmout nebo posílit opatření ke zmírnění faktorů jako je chudoba nedostatečný rozvoj a nerovné podmínky a dále pak také posílit sociální, kulturní a vzdělávací opatření ke snížení poptávky.⁶⁶ Oddíl prevence věnuje pozornost také hraničním a dopravním opatřením a kontrole dokladů. Velkým nedostatkem Protokolu je absence kontrolního mechanismu.

(a) Subject to the basic concepts of its legal system, attempting to commit an offence established in accordance with paragraph 1 of this article;
(b) Participating as an accomplice in an offence established in accordance with paragraph 1 of this article; and
(c) Organizing or directing other persons to commit an offence established in accordance with paragraph 1 of this article.“ Palermský protokol, čl.5

⁶⁶ States Parties shall establish comprehensive policies, programmes and other measures:

- (a) To prevent and combat trafficking in persons; and
- (b) To protect victims of trafficking in persons, especially women and children, from revictimization.

States Parties shall endeavour to undertake measures such as research, information and mass media campaigns and social and economic initiatives to prevent and combat trafficking in persons.

Policies, programmes and other measures established in accordance with this article shall, as appropriate, include cooperation with non-governmental organizations, other relevant organizations and other elements of civil society. States Parties shall take or strengthen measures, including through bilateral or multilateral cooperation, to alleviate the factors that make persons, especially women and children, vulnerable to trafficking, such as poverty, underdevelopment and lack of equal opportunity. States Parties shall adopt or strengthen legislative or other measures, such as educational, social or cultural measures, including through bilateral and multilateral cooperation, to discourage the demand that fosters all forms of exploitation of persons, especially women and children, that leads to trafficking. Palermský protokol, čl.9

4. ZÁVĚR

O tom, že zlo páchané na dětech je velmi závažným světovým problémem, není třeba polemizovat. Toto zlo navíc dětem způsobuje trvalé následky jak fyzické tak mnohdy i psychické a často jim brání zapojit se zpět do normálního života. Děti, které prožijí násilí na své osobě, mohou být navíc náchylné k tomu, aby posléze násilí páchali oni sami.

Otázkou pro mou práci bylo, jak se proti tomuto jevu bojuje pomocí mezinárodního práva.

Právním řešením kriminality páchané na dětech a celkově řešením ochrany práv dětí se mezinárodní právo zabývá od 20. století a lze říci, že práva dětí jsou dnes již značně chráněna.

Pokud jde o kontrolní mechanismus, je z mého pohledu nejefektivnější, ale zdaleka ne dokonalá, Úmluva o právech dítěte a s ní spojené protokoly. Výbor pro práva dítěte dohlíží nad činností a popřípadě nečinností států. Oproti tomu například Palermský protokol kontrolní mechanismus nemá.

Úmluva o právech dítěte samotná je dokumentem zabývajícím se dětskými právy obecně, opční protokoly pak tyto práva podrobněji rozšiřují v problematice sexuálního zneužívání a zapojení dětí do ozbrojených konfliktů, Palermský protokol je hlavním dokumentem v problematice obchodování s lidmi a Úmluva o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce se věnuje problematice dětí využívaných pro nelegální formy dětské práce.

I přes veškeré úsilí jsou však zřůdnosti na dětech páchaný stále. Bylo by totiž potřeba řešit především vedlejší faktory, které vytváří podmínky pro obchod s dětmi, pro nasazování dětí do bojů, pro dětskou prostituci. Dokud bude v rozvojových zemích tak zásadní chudoba jako doposud, budou rodiče své děti stále prodávat, dokud se budou dít válečné konflikty, budou děti verbovány a využívány ve prospěch vojáků, ...

„V dětech jsou uloženy všechny naše vlastní velké možnosti.“ **L.N. Tolstoj**

Seznam použitých zdrojů:

Literatura:

- Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání dětí, institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha, 2009
- Práva dítěte v dokumentech, MV, Praha, 1998
- Kriminalita páchaná na mládeži , Jakub Chromý, Linde Praha, 2010
- Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí u nás a ve světě, Dunovský, Mítlöhner, Hejč, Hanušová . Tlačilová, GRADA, 2004
- Obchodování s lidmi, problematika nucené práce, sborník z konference, P.Špondrová (ed.), Liga lidských práv, Rada Evropy, 2007
- Černá kniha globalizace, M. Naím, Vyšehrad, 2008
- Proměny mezinárodního práva a jeho nauky, vybrané koncepty, UK PF, Studie z mezinárodního práva, Praha, 2010
- Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu, V. Bílková, Prameny a nové proudy právní vědy, Praha, 2007

Internet:

- http://ec.europa.eu/justice_home/daphnetoolkit/files/others/booklets/01_daphne_booklet_1_cs.pdf
- http://www.trutv.com/library/crime/serial_killers/predators/dutroux/9.html
- <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/10019.cs08.pdf>
- <http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2005020127>
- <http://icv.vlada.cz/cz/tema/deklarace-prav-ditete-63749/tmplid-560/>

- <http://www.osn.cz/lidska-prava/?kap=6&subkap=31>
- <http://www.mvcr.cz/clanek/komercni-sexualni-zneužívání-deti-dokumenty.aspx>
- http://participace.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=64&Itemid=60
- <http://www.unicef.cz/index.php?pg=2&id=30&zp=17>

Dokumenty :

- Úmluva o právech dítěte
- Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi
- Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkající se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie
- Úmluva č. 182 o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce
- Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojeného konfliktu

Seznam použitých zkratk:

CAN - stav dítěte, který vyvolá jakékoli nenáhodné jednání osoby vůči dítěti, které je označované jako nepřijatelné. Tento stav je buďto fyzické, psychické nebo sociální poškození dítěte.

CSEC - Commercial sexual exploitation of child – komerční sexuální zneužívání dítěte

OSN – Organizace Spojených národů – organizace jejímiž členy jsou téměř všechny státy světa. Cílem OSN je zachování mezinárodního míru a bezpečnosti a zajištění mezinárodní spolupráce.

UNICEF –United Nations International Children´s Emergency Fund – organizace, která se celosvětově zabývá ochranou a zlepšováním životních podmínek dětí a podporou jejich všestranného rozvoje.

EU – Evropská Unie

ECPAT – nevládní organizace zabývající se problematikou sexuálního vykořisťování

